

Koncil a komunizmus: Príbeh neuskutočneného odsúdenia

Roberto de Mattei

3. júla 2020 ✝ Cirkev

V decembri 1964 biskup Pierre Haubtmann poverený koordináciou nového prepracovania XIII. schémy, požiadal o spoluprácu saleziána Giulia Girardiho ohľadom kapitoly o ateizme. Vo februári 1965 v Ariccii dostal prednosť Girardiho text, ktorý navrhoval pozitívnejší prístup k marxistickému humanizmu, pred textom arcibiskupa Wojtyły, ktorý žiadal jasnejšiu formuláciu práv Cirkvi v spoločnosti. Girardi neskôr zanechal kňazstvo a stal sa teoretikom a prominentným protagonistom teológie oslobodenia.

Keď biskup Haubtmann na audiencii 16. februára predstavil pápežovi „otvorenú“ a „dialogickú“ líniu schémy bez akéhokoľvek odsúdenia komunizmu, Pavol VI. ho povzbudil, aby v tejto línii pokračoval: „*Oui*,“ povedal, „*c'est á la fois delicat et indispensable*“ (Áno, to je zároveň chýlostivé aj nevyhnutné). V novom texte, ktorý bol predložený na diskusiu medzi septembrom a októbrom 1965, nebola o komunizme žiadna výslovná zmienka. Odsúdenie by podľa redaktorov dokumentu bolo v protiklade s pastoračným charakterom Druhého vatikánskeho koncilu a predstavovalo by prekážku pre „dialóg“ s komunistickými režimami. V diskusii však požiadavku jasného odsúdenia komunizmu predkladali mnohí otcovia, ktorí boli nespokojní so schémou.

Dňa 27. septembra libanonský patriarcha Maximos IV. Saigh vyhlásil, že pre záchranu ľudstva pred ateizmom treba namiesto odsudzovania marxizmu skôr odsúdiť príčiny, ktoré vyvolávajú ateistický komunizmus, a ponúknuť „*dynamický mysticismus a vitálnu spoločenskú morálku poukázaním na to, že prameň úsilia robotníkov o ich pravé oslobodenie sa nachádza v Kristovi.*“ „*Všetci vieme,*“ dodal, „*že mnohí, ktorí si hovoria, že sú ateisti, nie sú v skutočnosti proti Cirkvi, a sú medzi nimi aj takí, ktorí sú jej veľmi blízki.*“

„*Hľadajú v pravde,*“ ako povedal Pavol VI., „*živšie predstavenie Boha. Hľadajú náboženstvo v súlade s historickým vývojom ľudstva a predovšetkým Cirkev, ktorá podporuje nielen chudobných, ale aj solidaritu s chudobnými.*“ „*Ukážme,*“ zavŕšil patriarcha, „*že pravým socializmom je kresťanstvo žité v spravodlivom rozdeľovaní dobier a v základnej rovnosti všetkých.*“

Chorvátsky kardinál Šeper bol proti odsúdeniu komunistického ateizmu. Podľa neho čiastočnú zodpovednosť za moderný ateizmus treba pripísať tým kresťanom, ktorí tvrdošijne obhajovali stanovený poriadok a nemennosť spoločenských štruktúr. „*Preto jasne vyhlasujeme, že onen rigidný konzervativizmus a táto strnulosť, ktorú niektorí ľudia neprestajne prisudzujú Katolíckej cirkvi, sú cudzie pravému evanjelióvemu duchu.*“ Ešte jednoznačnejší bol kardinál König, ktorý vyzval katolíkov z krajín ujarmených komunizmom, aby vydávali svedectvo živému Bohu tým, že budú úprimne spolupracovať na hospodárskom a spoločenskom napredovaní režimu, aby tak ukázali, že z

náboženstva môžu prúdiť väčšie energie než z ateizmu.

Clemente Riva v *L'Avvenire d'Italia* z 28. septembra a René Laurentin v *Le Figaro* z 29. septembra zdôraznili predovšetkým dôvody uvedené kardinálom Königom: Korene ateizmu treba hľadať vnútri kresťanstva, pretože je to vina tých kresťanov, ktorí nemajú správnu predstavu o Bohu, ani o človeku, pričom sa odťahujú od povinnosti viesť dialóg so svetom.

Páter Pedro Arrupe, nový generálny predstavený Spoločnosti Ježišovej, ktorý vystúpil po prvýkrát na koncile, vyhlásil, že Cirkev po dvetisíc rokoch ešte stále nenašla účinné spôsoby na obranu svojho posolstva. Preto treba prehodnotiť pastoračné metódy a ako protiklad k ateizmu je potrebné vydať svedectvo kresťanského spoločenstva, ktoré nie je izolované alebo uzavreté v gete, ale ponorené vo svete. Ozvali sa však aj mnohé protichodné hlasy, ako bol hlas biskupa Castrao Mayera a ostatných prelátov, ako talianskeho kardinála Ermenegilda Florita i československého jezuitu Pavla Hnilicu, rusadského titulárneho biskupa, tajne vysväteného v Československu, ktorý ušiel na Západ.

Biskup Hnilica vystúpil po prvýkrát a vyjadril názor, že to, čo sa v schéme hovorí o ateizme, je tak málo, „*že povedať iba to, je to isté, ako nepovedať nič*“. Dodal, že značná časť Cirkvi trpí „*pod útlakom militantného ateizmu, ale toto nie je možné nijako vydedukovať zo schémy, ktorá predsa chce hovoriť o Cirkvi v dnešnom svete!*“ „*Dejiny nás právom obvinia zo zbabelosti alebo zo slepoty pre toto mlčanie,*“ pokračoval rečník a pripomenul, že nehovorí abstraktne, lebo bol v pracovnom sústreďovacom tábore so 700 kňazmi a rehoľníkmi. „*Hovorím zo svojich priamych skúseností a zo skúseností kňazov a rehoľníkov, ktorých som spoznal vo väzení, a s ktorými som znášal ťarchu a nebezpečenstvá Cirkvi.*“

Mons. Hnilica

Arcibiskup Florit navrhol, aby sa koncil jednoznačne vyjadril (*verbis univocis*), že ateistický charakter dialektického materializmu nie je len akýmsi jeho doplnkom. Pretože mnohí katolíci absurdne tvrdia, že je možné prijať ekonomickú teóriu marxistického systému bez prijatia ateizmu, je nutné, aby koncil vyhlásil, že toto rozlišovanie nie je možné. Aj podľa biskupa Rusínov z Pittsburgu (USA) Elka, bolo treba hovoriť „*o dialektickom materializme ako o plíage dnešnej spoločnosti a náležite ho odsúdiť, aby nás budúce generácie nebrali na zodpovednosť za náš strach a zbabelosť, ak sa ním budeme zaoberať iba nepriamo.*“

Podobne sa vyjadril aj pomocný biskup z kanadského Toronta Rusnák: „*Bol by to škandál a prejav zbabelosti, keby koncil dvadsiateho storočia verejne neodsúdil omyly a lži komunizmu.*“

Na 138. Generálnej kongregácii 29. septembra 1965 pozdvihol hlas aj kardinál Jozef Slipyij, arcibiskup Ukrajiny v ZSSR: „*V aule,*“ povedal, „*sa hovorilo o ateizme podľa západného ponímania, ale zdá sa, že mnohí rečníci nepoznajú jeho existenciu vo východných krajinách, kde je ateizmus*

povýšený na systém a používajú sa všetky možné spôsoby na vykorenenie Katolíckej cirkvi a každej inej cirkvi. A toto nie je pre nikoho tajomstvom.“

„Zakaždým, keď sa zišiel ekumenický koncil,“ vyhlásil aj kardinál Antonio Bacci, „vždy riešil veľké problémy, ktoré znepokojovali danú dobu a odsúdil vtedajšie bludy. Myslím si, že mlčať o tomto bude by bola neodpustiteľná chyba, ba dokonca kolektívny hriech.“

Tajomné zametanie protikomunistickej výzvy pod koberec

7. októbra 1965 sa ukončila diskusia o schéme konštitúcie *Gaudium et spes*. V piatok 8. októbra biskup Felici oznámil, že otcovia môžu až do nasledujúceho dňa písomne predkladať pripomienky k schéme. *Coetus Internationalis Patrum* – Medzinárodná skupina otcov pripravila petíciu, v ktorej žiadali, aby „(...) za § 19 Schémy Cirkvi v súčasnom svete, ktorá sa zaoberá problémom ateizmu, bol pridaný nový paragraf, ktorý by sa výslovne zaoberal problémom komunizmu.“ Ak má Druhý vatikánsky koncil charakter výlučne pastoračný, hovorilo sa v petícii, „aký iný problém je väčšmi pastoračný než tento: zabrániť, aby sa veriaci vďaka komunizmu stávali ateistami?“ Ak by sa koncil k takémuto vážnemu problému nevyjadril, jeho mlčanie by si veriaci vo svojich hlavách vysvetľovali ako „tiché odvolanie všetkého, čo povedali a napísali poslední pápeži proti komunizmu.“ Existencia vyhlásení toľkých pápežov nie je dôvodom pre ignorovanie problému, pretože „práve slávnostný súhlas celého koncilu dodá väčšiu silu a účinnosť argumentu.“; ani „sa nemôže stať, aby kresťania umlčanej Cirkvi mohli v budúcnosti trpieť ešte väčšmi trpieť, než teraz.“

Prinášame celý tento pozmeňovací návrh:

„Ukážka navrhovaného dodatku. Po paragrafe 19 schémy „O Cirkvi v modernom svete“ zaoberajúcej sa problémom ateizmu, ktorú treba revidovať podľa návrhov predložených otcami, treba pridať nový odstavec: č. 19.b. (Problém komunizmu) Každú formu ateizmu treba odmietnuť, pretože protirečí učeniu Cirkvi. Ale forma, ktorá už od minulého storočia až po dnešné dni má najväčšmi negatívny vplyv na kresťanov, ako aj stúpencov každého náboženstva, a spôsobuje pastierom Cirkvi najväčšie starosti, je tá, ktorá sa pod názvom marxistického socializmu či komunizmu vo veľkom šíri a pod zámienkou hospodárskeho a spoločenského pokroku zvädza mnoho ľudí. Veď komunizmus kvôli popieraní existencie Boha a každého náboženského poriadku, predovšetkým poriadku nadprirodzeného, je, ako dokazujú dejiny, logickou nutnosťou vedený k tomu, aby mnohými spôsobmi podkopával samotné základné princípy prirodzeného poriadku. A naozaj, aby sme sa obmedzili iba na tie najdôležitejšie, komunizmus popiera duchovnosť a nesmrteľnosť duše človeka; odmieta pravú slobodu, najmä v náboženských veciach; porušuje v mnohých ohľadoch pravú dôstojnosť človeka, rodiny a manželského zväzku; neuznáva žiadnu pevnú a nemennú normu morálneho zákona a práva. Správne a morálne preň je iba to, čo je užitočné pre diktatúru vlastnej strany (porov. vystúpenie kardinála Wyszyńskiego z 20. septembra 1965). Nepripúšťa a neuznáva právo na súkromné vlastníctvo; triedny boj považuje za nutný prostriedok pre dosiahnutie pozemských dobier; má takú totalitárnu predstavu o štáte, že pre jednotlivcov ani pre spoločenské medzičlánky nemá takmer nijaké dôstojné miesto. Zo všetkých uvedených dôvodov treba komunizmus odmietnuť nielen preto, že je infikovaný ateistickým morom, ale aj z dôvodu vyššie uvedených závažných omylov, pre ktoré bol učiteľským úradom Cirkvi označený za zvrátený svojou vnútornou podstatou (porov. Eencyklika *Divini Redemptoris*).

Z ešte závažnejšieho dôvodu treba učenie komunizmu považovať za zhubné, pretože najmä v našich časoch ho na premnohých miestach zavádzajú občianske a politické authority za použitia všetkých možných prostriedkov, a tak sa šíri a je presadzovaný násilím i lstivosťou. Výsledok je ten, že komunizmus šliape po Božích a ľudských právach a Katolíckej cirkvi, ktorá nemôže uznať toto učenie a prijať jeho prax, nespravodlivo bráni vykonávať jej božské poslanie, a v jej členoch je vystavovaná tragickému prenasledovaniu. Z týchto dôvodov Katolícka cirkev, pobádaná takouto veľkou skazou duší, nikdy neprestala varovať kresťanských veriacich pred učením a praxou komunizmu opakovanými odsúdeniami a výstrahami. Aj dnes považuje za svoju najzávažnejšiu pastoračnú povinnosť: vysloviť rovnaký súd prostredníctvom ekumenického koncilu.

Zatiaľ čo Cirkev ako celok má spoluúčasť na utrpeniach svojich členov, ktorí rôznymi spôsobmi trpia prenasledovanie zo strany komunizmu, slávnostne potvrdzuje všetky zjavené a prirodzené pravdy, ktoré komunizmus popiera. Zaprisaháva svoje deti, ba všetkých ľudí dobrej vôle, aby sa nenechali oklamať falošnou nádejou, že je možné uviesť do súladu svoju náboženskú vieru s princípmi komunizmu, a to ani v hospodárskej, ani v spoločenskej oblasti. Cirkev vyhlasuje, že pravý pokrok nespočíva v učení a praxi komunizmu, ako je to očividné z poľutovaniahodných skúseností mnohých národov, ale v zdravých politických princípoch, ktoré sú v súlade s Božím právom, prirodzeným i pozitívnym.

Napokon vyzýva všetkých zodpovedných, aby sa usilovali prostredníctvom spravodlivosti a dobročinnnej lásky odstraňovať nespravodlivé podmienky občianskeho spolužitia, ktoré, žiaľ, komunizmu uľahčujú cestu.“

Dôvody uvedené na priloženom hárku, ktoré mali viesť koncilových otcov, aby podporili žiadosť o pridanie paragrafu venovanému problému komunizmu, boli pozitívne i negatívne.

Medzi „pozitívnymi dôvodmi“ sa opakovalo, že ak „Druhý vatikánsky koncil má výlučne pastoračný charakter,“ „aký iný problém je väčšmi pastoračný než tento: zabrániť, aby sa veriaci vďaka komunizmu stávali ateistami? Veľmi mnohí si myslia, že môžu podporovať komunizmus, lebo nie sú ateisti.“ Negatívne dôvody uvádzané na podporu požadovaného dodatku z opačného hľadiska:

„1) Ak by koncil mlčal o komunizme, toto mlčanie by si veriaci síce nesprávne, ale logicky vysvetľovali ako tiché odvolanie všetkého, čo posledný pápež proti komunizmu povedali a napísali, ako aj všetkých opakovaných odsúdení zo strany Sv. ofícia. Psychologické škody, ktoré by to napáchalo, nehovoriac o pohŕdaní Učiteľským úradom Cirkvi, by boli nesmierne. Okrem toho by Cirkev mohla byť ľahko obvinená z oportunistu a z toho, že sa viac stará o židov než o prenasledovaných kresťanov.

2) Komunizmus veľmi chce a čaká, že koncil bude ticho,; a to má preň zaiste veľký význam. Niet pochyb, že toto koncilové mlčanie by prostredníctvom masívnej propagandy obrátil vo svoj prospech, ale veriaci by boli z toho poriadne zmätení.

3) Práve tak, ako dnes niektorí úplne neprávom obviňujú blahej pamäti Pia XII. za to, že mlčal o obetiach nacizmu, tak po koncile by biskupské kolégium bolo právom obviňované, že mlčalo o obetiach komunizmu.

Celú kapitolu dočítate v knihe: **Druhý vatikánsky koncil - Doposiaľ nenapísané dejiny**, záujemcovia si môžu túto vysokohodnotnú knihu objednať na odkaze: <https://www.christianashop.sk/druhy->

vatikansky-koncil-doposial-nenapisane-dejiny/.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/koncil-a-komunizmus-pribeh-neuskutocneneho-odsudenia/>